

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Speech Voorzitter

18 november 2022

Bij première film 'Aber der Kirche passiert nichts'

Beste Peter Crins en Peter Hermans,
Beste Sienie en Wim Polak en Joop Metz, heel bijzonder dat u er alle drie bent,
Dames en heren,

'Als ik er niet meer ben, dan staat er in de logeerkamer een Albert Heijn-tas met alle belangrijke papieren.' Dit zei Eef Polak vaak tegen haar dochter Daniëlle, in de laatste periode van haar leven. Die papieren, dat waren lezingen en flarden van herinneringen die Eef over haar kindertijd geschreven had. Ze wilde er zelf nog graag een boek van maken, maar door ziekte lukte dat niet meer. Daniëlle (hier aanwezig) heeft het voor haar gedaan. Ik heb het boek hier in mijn handen.

Op de voorkant staat een foto van Eef en haar jongere zusje Sienie met wie ze in de oorlog van het ene naar het andere onderduikadres zwierf. Het is een schoolfoto van de twee meisjes, gemaakt in het klooster van de Ursulinen in Weert.

Ze zitten aan een lessenaar, op de achtergrond hangt een schilderij van Maria met haar kind. En dat vat het verhaal in één beeld samen: twee

opgroeïende joodse meisjes die beschermd werden in het hart van het katholieke Limburg.

Eef Polak heeft ervoor gezorgd dat ik hier sta. In 2019 hield ik als voorzitter van de Tweede Kamer, mijn allereerste 4 mei-toespraak. Bij die gelegenheid vertelde ik over Eef, wiens verhaal over de holocaust dicht bij mij staat.

Want haar dochter Daniëlle is mijn beste vriendin.

Door haar heb ik geleerd hoe diep oorlog kan ingrijpen in de levens van mensen. En hoe hun overdonderende ervaringen weer doorwerken in de levens van hun nazaten.

Peter Crins beluisterde die toespraak in de Kamer via een livestream. Hij had toen al zijn eerste film over de Tweede Wereldoorlog in deze streek gemaakt. Samen met Peter Hermans, de kleinzoon van Cato Hermans bij wie Eef en Sienie Polak een tijd ondergedoken zaten. En hij had Eef geïnterviewd, naar aanleiding van de Yad Vashem-onderscheiding die postuum aan Cato Hermans was uitgereikt. Dus toen Peter mij in de Kamer, háár verhaal hoorde vertellen, dacht hij (in zijn eigen woorden): 'Het kon niet anders, dat móest mijn Eef zijn'.

Hij zocht contact met mij en ik bracht hem vervolgens in contact met Daniëlle. En zo zitten we hier. Om zijn tweede film over de Tweede Wereldoorlog in te wijden: 'Aber der Kirche passiert nichts'.

En ook – ja, ook een beetje om het boek van Daniëlle bekend te maken. Omdat ze zo mooi bij elkaar passen.

De film gaat over de impact van de oorlog in dit gebied, Leveroy en omstreken. Veel aandacht bijvoorbeeld voor de zes weken in '44, toen de terugtrekkende Duitsers zich hier verschanst hadden.

En het gebied een schootsveld werd waarin de bommen je om de oren floten.

Ook andere elementen van de oorlog komen aan bod.

Zoals de zogeheten 'kerkrazzia's' die in deze omgeving plaatsvonden: honderden jonge en oude mannen die gedwongen in Duitsland moesten gaan werken.

En aandacht voor het erfgoed dat destijds door de Duitsers werd verwoest of geroofd. Zoals de kerkklokken in Leveroy, die gevorderd werden vanwege het metaal.

En in de film uiteraard ook aandacht voor de Joodse onderduikers, onder wie Eef Polak.

Hier in Midden-Limburg verbleef zij – steeds samen met Sienie - op zo'n negen adressen. Stel je voor: steeds opnieuw wennen aan vreemde mensen. Je netjes gedragen. Dankbaar zijn.

En ondertussen je thuis soms vreselijk missen.

Bij de meesten hadden ze het gelukkig goed. En bij Cato Hermans – de weduwe met vijf kinderen nog thuis - misschien nog wel het meest. Eef noemt haar 'verschrikkelijk lief en knap'.

In haar boek staan zes bladzijden over die tijd.

Ik lees u een klein stukje voor:

'Heet waren de zomers. Ik plukte kruisbessen, appels en pruimen. Ik zat op mijn knieën en raapte aardappels. Ik ging mee naar het land om mest uit te rijden. Ik vond de geur heerlijk. Ik was een volleerd boerenkind met klompen aan haar voeten en een sjolk voor, doodernstig en mooi.'

Een veilig nest in een onveilige omgeving.

Ik lees nog een stukje voor:

'Af en toe keken we naar de molenwieken of de stand goed was in verband met razzia's die werden gehouden om boerenzonen naar Duitsland te vervoeren. Je hoefde maar naar een bepaalde stand te kijken of alles veilig was. Zo niet, dan verstopten we ons in het hooi totdat we weer tevoorschijn konden komen.'

Dames en heren,

In de film van Peter Crins en het boek van Daniëlle wordt het 'grote verhaal' over de Tweede Wereldoorlog in Nederland dus verteld vanuit deze streek.

De verhalen die verteld worden zijn voor velen veel minder bekend dan bijvoorbeeld de Slag om Arnhem, Soldaat van Oranje of het Achterhuis van Anne Frank. En dat maakt de film bij voorbaat al van grote waarde. Omdat het ons beeld van deze geschiedenis in Nederland weer een beetje completer maakt.

Betrekkelijk nieuw voor mij is bijvoorbeeld de grote invloed van de katholieke kerk op het verzet in dit gebied – ook Daniëlle heeft dat in haar boek benoemd. Mensen als kapelaan Reintjes, pater Bleijs en mère Raphaëla legden hun leven in de waagschaal om anderen te redden. In samenwerking met gemeenteambtenaren en wachtmeesters van de politie. Boeren en boerinnen. Heldenmoed en christenplicht gingen hier moeiteloos samen. Hoe ontroerend is dat.

In deze film worden de mensen die de Tweede Wereldoorlog zelf nog meemaakten, aan het woord gelaten. In de toekomst zullen wij, de tweede en latere generaties, dat voor hen moeten doen.

Films, boeken en mondelinge overlevering worden belangrijker dan ooit. Want we moeten deze verhalen blijven vertellen. Om nooit te vergeten. En om, hoe moeilijk soms ook, er hoop uit te halen voor de toekomst.

Daarom vertelde ik in mijn 4-mei speech destijds ook over de wijze lessen die mijn vriendin Daniëlle van haar moeder meekreeg: 'Kom altijd voor jezelf op.' En: 'Blijf altijd zèlf kritisch nadenken'.

Daniëlle is wars van hokjesdenken en vindt het mooi als mensen anders durven te zijn. Dat bindt ons. En het raakt natuurlijk ook, daarom benoemde ik het zo nadrukkelijk, aan onze democratie. Kritisch denken van mensen zelf en respect voor anderen, zijn voorwaarden om die goed te laten functioneren.

Hoe rijker ons beeld van de recente geschiedenis, hoe beter we in staat zijn ons dat te blijven realiseren. En om die waarden te blijven beschermen.

Ik ben heel benieuwd naar de film. Laten we hem snel gaan kijken.